

SEBEOBĚTOVÁNÍ JAKO UŠLECHTILÁ SEBEVRAŽDA ?

Sebevražda jako ztráta pudu sebezáchovy představuje agresivitu namířenou vůči vlastní osobě. Je to vědomé, úmyslné někdy impulsivní ukončení života u člověka, který chce dobrovolně opustit svět a očekává, že si svým činem smrt přivodí.

Psychiatrie zná sebevraždy bilanční a psychopatologické. Bilanční sebevražda má mnoho podob a nemívá patologické pozadí, ale nelze vyloučit náznaky poruchy pudu sebezáchovy. Tato sebevražda bývá považována za společensky únosnou formu řešení vážných potíží zoufalého jedince, který například trpí nevyléčitelným onemocněním.

Bilanční sebevražda může být rovněž odpovědí na nějakou událost, která se hluboce zaryla do psychiky člověka a který vnímá, že konec života bude podnětem k její nápravě. **Sebeobětování ve jménu hodnot nejvyšších bývá označováno za „ušlechtilou sebevraždu“.** V koncentračních táborech a ve válkách se objevily sebevraždy, které měly pomoci k záchraně či osvobození bližních.

Demonstrativní sebevraždy upálením byly příznačné na sklonku šedesátých let minulého století u tibetských mnichů, kteří tak upozorňovali svět na čínskou okupaci své vlasti. Míni se, že šlo o sebevraždy, které nepramení z psychotického onemocnění (schizofrenie, paranoa, deprese), ale jsou spáchány duševně zdravými, avšak nestandardními jedinci. **Upalování tibetských mnichů na protest proti uchvatitelům našlo napodobitele i v Evropě.**

Důvody těchto sebevražd (sebeobětování) tedy vycházejí z reality a posouzení momentální společenské skutečnosti. Tak lze hodnotit i „žívou pochodeň“ napodobitele Jana Palacha, který protestoval proti sovětské okupaci před padesáti léty, kdy se většina národa začala smířovat s nastupující totalitou. **Motiv sebeobětování pro druhé a potřeba probuzení společenského odporu, se zdá u Palachova psychologického profilu pochopitelným.**

Na sebevraždy spáchané „normálními lidmi“ pohlížejme, ve shodě s T.G. Masarykem, který napsal v předminulém století sociologický spis Sebevražda, **z aspektů duševních, duchovních a mravních.** Pozitivní morální podnět mohl u Palachova sebeobětování dominovat podobně jako u asijských mnichů. Skočít pod vlak, z mostu nebo z věže, utopit se či se oběsit, nepřináší takový efekt jako proměna v hořící tělo.

Sebeobětování člověka má rovinu mravní, politickou a psychologickou. S rovinou mravní je například spojen vyhraněný altruismus, smysl pro spravedlnost, čestnost, poctivost. V politické rovině jde o idealismus, o návrat ztráty svobody a o možnosti upřímného sebevyjádření. Z psychologického hlediska je pravděpodobné, že osobnosti Palacha patrně vévodila **akcentovaná introverze, nadměrná přecitlivělost**, závislost, oslabená stresová odolnost, s podtrženou emotivní labilitou i hlubokým a bohatým prožíváním spolu s **neschopností smířit se s realitou.** Na takovém duševním terénu zpravidla dochází ke kumulaci prožitků, s nimiž si sebevrah, byť intelektově nadprůměrný a vzdělaný, neví rady a když není v dohledu východisko, může volit krajní řešení. Možná nabude dojmu, že jedině hrdinským, ale beznadějným činem probudí ostatní k změně společenských poměrů.

Nedávný pokus o sebeupálení čtyřiapadesátiletého muže pod sochou sv. Václava v Praze však nemusí být sebeobětováním, ale nejspíše demonstrativní sebevraždou. Nabízí se hypotéza o duševně narušené osobě, kterou mohlo **ovlivnit přehnaně intenzivní připomínání tragického** Palachova osudu. Nápodoba je i v tomto případě nepopíratelná. Neznáme motiv zoufalého řešení. Negativní podněty plynoucí ze způsobu sebevraždy, mohou vyvolat u citlivých jedinců myslící na odchod ze života tytéž reakce, jimiž chtějí třeba upozornit na svízelné životní a pracovní podmínky i na možnou lhostejnost sociálního okolí.